

Марина Палієнко

Київ (Україна)

**АРХІВНІ КОЛЕКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ
ІМЕНІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В ПАРИЖІ:
ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ, СКЛАД,
СУЧАСНИЙ СТАН ОПРАЦЮВАННЯ**

Українська бібліотека імені Симона Петлюри була заснована у Парижі 1926 р. після вбивства Головного Отамана на вулиці Расін більшовицьким агентом С. Шварцбардом. За задумом організаторів, до числа яких належали відомі представники унерівської еміграції В. Прокопович, О. Шульгин, І. Косенко, О. Удовиченко, І. Рудичів, Бібліотека мала стати «нерукотворним пам'ятником» Голові Директорії, виконуючи місію не лише українського наукового та культурно-освітнього центру в Європі, але й низку важливих музейно-архівних завдань: збирання колекції пам'яток і предметів, пов'язаних із життям та діяльністю С. Петлюри, сприяння проведенню пошуків матеріалів з історії українсько-французьких зв'язків у архівах та бібліотеках Франції.

До початку Другої світової війни Бібліотеці вдалося сконцентрувати у своїх фондах цінні книжкові, періодичні та документальні колекції: понад 14 тисяч книжок українською та іноземними мовами, архівні документи С.Петлюри, Уряду УНР, редакції паризького часопису «Гризуб», Судової комісії в справі процесу Шварцбарда, Товариства бувших вояків Армії УНР у Франції, Української автокефальної православної парафії в Парижі.

Проте з початком німецької окупації Франції колекцію Бібліотеки спіткала доля, подібна до багатьох інших документальних та мистецьких зібрань на окупованих нацистською Німеччиною територіях. У січні 1941 р. все її книжкове та архівне зібрання було конфісковано та вивезене нацистами спочатку до тимчасового розподільного

пункту в Парижі, а згодом – до Берліна. Влітку 1943 р. колекції було переміщено до міста Ратібор у Сілезії, звідки на завершальному етапі війни вони були вивезені до СРСР в якості воєнних трофеїв та засекречені у спецфондах радянських архівів. Тривалий час зібрання Бібліотеки вважалося втраченим. Згодом, у результаті архівних пошуків П.К. Грімстед та М.Г. Палієнко було встановлено, що більшість документів з міжвоєнних колекцій Української бібліотеки ім. Симона Петлюри опинилися у фондах Державного архіву Російської Федерації та Російського державного воєнного архіву в Москві.

По закінченні Другої світової війни Українська бібліотека ім. С. Петлюри відновила свою діяльність у Парижі в квітні 1946 р. Незважаючи на те, що Раді Бібліотеки так і вдалось повернути зібрані до війни безцінні колекції, вона змогла організувати широку роботу зі збирання, збереження та вивчення української книжкової та архівної спадщини за кордоном. У 1969 р. в результаті закінчення довготривалого судового процесу та отримання часткової компенсації від німецького уряду було придбано нове приміщення, в якому Бібліотека перебуває до сьогодні (rue de Palestine, 6).

З 2008 р. триває робота із упорядкування, систематизації та описування архівних колекцій Бібліотеки, зокрема, фондів Голови Директорії та Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, Судового процесу С. Шварцбарда, Союзу українських емігрантських організацій у Франції, Товариства бувших вояків Армії УНР у Франції, особових архівів О. Петлюри, Є. Прокопович, І. Рудичева, М. Шумицького, М. Чеботарьова, К. Лисюка, В. Янева тощо.

Список основних джерел та літератури:

1. Grimsted P.K. The Odyssey of the Petliura Library and the Records of the Ukrainian National Republic during World War II / P.K. Grimsted // Harvard Ukrainian Studies. – 1998. – Vol. XXII.

2. Grimsted P.K. The Postwar Fate of the Petliura Library and the Records of the Ukrainian National Republic / P.K. Grimsted // Harvard Ukrainian Studies. – 1997. – Vol. XXI.

3. Йосипшин Я. Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі в світлі джерел та спогадів / Я. Йосипшин. – К. ; Париж, 2006.

4. Палієнко М. Джерела з історії української еміграції у фондах російських архівів / М. Палієнко // Історичний журнал. – 2007. – № 5.